

Magda Bertran
Secretaria Tècnica del SOC

01/10/2009 Les tensions sorgides de la crisi actual: oportunitats per a l'aprenentatge al llarg de la vida

Bernard Gazier: Manca un prestador de serveis de manteniment de l'ocupabilitat

La primera ponència de la Universitat d'Estiu d'enguany amb el títol: *Les tensions sorgides de la crisi actual: oportunitats per a l'aprenentatge al llarg de la vida*, la va impartir a les 16.15 h del 2 de setembre, l'economista

Bernard Gazier, membre de l'Institut Universitaire de France, professor de la Université de Paris i expert del Banc Mundial i de l'Oficina Internacional del Treball. A aquesta exposició va seguir un debat sobre el tema *La crisi, una oportunitat?* en el qual van intervenir el propi Gazier, el professor d'Economia Aplicada de la Universitat de Barcelona, Raül Ramos; el professor de CNAM, Vincent Merle; la representant al Senat francès pel Departament del Roine, Christiane Demontés i el director de Comunicació del CEDEFOP, Steve Bainbridge.

Bernard Gazier va centrar la seva intervenció al voltant de tres eixos "Els mercats de treball al tombant de segle, en el context de la crisi: quines intervencions públiques calen?"; "Formació al llarg de la vida i desenvolupament de les intervencions regionals a Europa", i "El llarg camí cap a la protecció dels recorreguts professionals, de la pausa a l'acceleració?".

Els mercats de treball en el context de la crisi

Gazier va començar fent referència a "l'excepcional dimensió de la crisi", que té unes "conseqüències negatives extremadament importants" però que alhora "permet la possibilitat d'establir noves bases. La crisi no ens bloquejarà a tots" va afirmar.

Per a aquest expert, l'actual crisi té tres efectes: efecte de xoc, de revelació i d'acceleració. L'efecte de xoc comporta la contracció de l'activitat amb la consegüent pèrdua d'ingressos, l'angoixa individual i el desànim, la manca de confiança col·lectiva.

Pel que fa a l'efecte revelació, la crisi revela tot allò que és fràgil, "la fragilitat de certes situacions" com el *forat* de la protecció dels joves i també "la capacitat del sistema social per reeixir o no reeixir". Igualment

revela el valor del que ell anomena els “estabilitzadors automàtics”. Per exemple, la “protecció social francesa és criticada perquè és rígida, molt rígida, però protegeix bé o malament. Aquest sistema té un efecte estabilitzador automàtic molt fort a França i revela un fons de solidesa”. L’economista francès va voler fer un “elogi de la rigidesa” que “en sí no és ni bona ni dolenta” i que a curt termini serveix per parar el cop, per curtcircuitar la crisi. “Potser el sistema de protecció social francès és rígid, “però aquest sistema ha limitat els efectes de la crisi que sinó serien encara més greus”, va afirmar.

I “en darrer terme, una revelació cruel. La crisi revela les deficiències de la construcció europea. Europa ha tingut èxit perquè sinó es dispersarà a causa de la contracció de l’activitat”, digué Gazier.

Pel que fa a l’efecte acceleració, l’actual conjuntura pot comportar aquest efecte a diferents nivells, com a reacció. L’expert del Banc Mundial va prevenir contra aquest efecte. Per exemple, en l’àmbit de la formació, encara que és cert que a llarg termini és la solució per millorar l’ocupabilitat, no s’ha de fer de manera indiscriminada. “No es tracta d’aparcar la gent perquè es formin ja que no hi ha treball”; sinó que cal fer un esforç de sistematització.

El professor de la Universitat de Paris va fer referència així mateix a la incidència de la crisi en la macroeconomia i les finances. Les prioritats de la macroeconomia són l’estabilització financera i el retorn de la confiança. “Cal reformar els bancs, i relançar les economies”, va assegurar.

Per a Gazier, hi ha quatre grans opcions polítiques, quatre agendes de reforma del mercat de treball: flexibilització, “flexicuritat”, “mercats transicionals de treball” (reencastar el mercat de treball), i “treball decent” i “capacitats” (situar-se més enllà del mercat de treball).

Aquestes quatre agendes coexisteixen però la primera “és la dominant. Flexibilització, nul·la rigidesa, adaptem-nos... Flexibilitzar el mercat de treball, flexibilitzar els salaris per millorar les entrades i sortides del mercat de treball, flexibilitzar també la sanitat i sotmetre’s completament al mercat”. La “flexicuritat”, per la seva banda, seria “una flexibilització parcial i negociable. Flexibilitzar però compensar amb seguretat, mantenint un millor equilibri entre drets i deures”, va explicar el ponent.

Pel que fa als mercats transicionals de treball, es tracta de donar al mercat de treball les restriccions i les balises que li permetin funcionar sota control col·lectiu, “d’equipar al mercat per a la gent” i crear un conjunt de forces favorables al treball. Per últim, l’agenda “capacitats” fa referència a “la perfecta capacitat de la gent, de disposar d’un vehicle adequat per poder participar a la societat. Es tracta d’assegurar un mínim de condicions a la població: accés als ingressos, a l’educació, a la salut, a la democràcia participativa, a una

llibertat *real*.” És una agenda totalment oposada a la flexibilització”, va aclarir Gazier. “En un cas es tracta de sotmetre’s al mercat i en l’altre de servir la gent”.

Segons aquest expert, “avui en dia, la flexibilització es troba desacreditada en els discursos. Les prioritats s’orienten vers les capacitats i el treball decent... però no és qüestió de suprimir l’economia de mercat”, si bé “es va cap a un funcionament més ben controlat d’aquesta economia de mercat.

Per a Gazier, d’entre totes les opcions, la flexicuritat és la millor via doncs que permet “controlar el nivell de flexibilització i equipar el mercat per a la gent però també equipar la gent per al mercat”, a través de la formació. La flexibilització dóna un rendiment baix, “la flexicuritat prevé, aprofundeix, reequilibra i és la intuïció sobre la qual descansa el mercat de treball”, va afirmar aquest expert.

Formació al llarg de la vida i desenvolupament de les intervencions regionals a Europa

Pel que fa al segon eix de la seva intervenció, la formació al llarg de la vida, Gazier va assenyalar que la formació “es beneficia d’un consens aparent: prioritzar la societat basada en el coneixement, esperança de competitivitat europea i justícia social” que es trenca a partir del moment en què es comença a discutir el seu finançament, malgrat la seva importància i malgrat el valor de “la mà d’obra que està ben formada. Aquesta mà d’obra homogènia és una sort de bé col·lectiu, és com l’estabilitat financera, és quelcom que és bo per a l’economia”, va asseverar Gazier.

Sens dubte, “molts dels responsables de formació preparen el futur”, assegurà aquest expert. “Ara bé, pel que fa a la formació de vegades escoltes: ‘formeu, formeu’, és bo de tota manera. Però no es pot fer una formació indiscriminada ni oblidar el lligam necessari entre formació i organització de les carreres”. Per tot això, “cal resituar les polítiques de formació en el seu context operacional i social”. Un context on persisteix la segmentació i la mà d’obra no qualificada, on cal vincular la formació a l’organització de les carreres professionals i on es troben diverses institucions actuant que han de complementar-se i treballar coordinadament.

La formació té un efecte directe sobre el mercat de treball i, en general, el jove que s’ha format aconsegueix trobar feina de més qualitat i amb més rapidesa. Al respecte, Gazier va citar un estudi realitzat a França en el qual s’anализava la trajectòria de dos grups d’aturats. Als membres d’un dels dos grups se’ls hi donava formació i als de l’altre, no. Ara bé, no sempre la formació té efectes positius. “Hi ha una sort de fatalitat en la qual la formació, de vegades, té efectes negatius. En concret, Gazier va esmentar l’estigmatització que suposa no estar treballant i l’augment de *l’efect d’attente*, -efecte d’espera-, de part dels participants”.

Pel que fa a aquest àmbit, moltes de les regions disposen de competències i finançament en matèria de formació inicial i continuada.

Però les regions poden actuar a molts més nivells per promoure i gestionar amb efectivitat l'ocupació.

En concret les regions poden jugar un doble rol. En primer lloc, han d'organitzar les transversalitats de la gestió de les carreres: les transicions es gestionaran en un nivell on les tries individuals i col·lectives es poden expressar i organitzar: vivers d'ocupació, grans ajuntaments... que poden rellevar i multiplicar les iniciatives. Per a això fan falta pressupostos i una redistribució entre regions que han d'organitzar la seva intervenció a nivell col·lectiu.

En segon lloc, la regió ha de desenvolupar "nuclis d'estabilitat" que són, a més de l'empresa, l'ofici, la branca, la funció pública en el sentit més ampli, l'economia social i el territori. Per això, "la regió ha de desenvolupar un perfil productiu regional, fer una tria en alguna especialització com per exemple l'electrònica o la nanotecnologia", basant-se en la complementaritat entre feines més qualificades i menys qualificades i concedint la importància necessària a la recerca i la innovació.

La protecció dels recorreguts professionals

Pel que fa a la protecció dels recorreguts professionals, el tercer i últim eix de la ponència, "la regió ha de fer quelcom per estabilitzar el mercat de treball. Cal a nivell regional fer tot el pertinent per vèncer la crisi, amb la gestió de les carreres i treballant sobre el teixit productiu", va asseverar Gazier.

D'entrada cal "encaixar el xoc, respondre a les urgències i preparar un altre règim de desenvolupament econòmic i social i mediambiental". I a més llarg termini, amb suports nacionals i internacionals el territori pot i ha de construir nuclis d'estabilitat i mobilitat protegides, un pas transversal articulant àmbits sovint administrats de manera separada.

En opinió de Gazier, per actuar amb efectivitat en la protecció dels recorreguts professionals, el nivell regional és el més adaptat, perquè pot actuar sobre la formació continua al mateix temps que sobre el perfil productiu i sobre les coordinacions entre les empreses tot prenent en compta la demanda local en relació amb la disposició de les «transicions».

La solució front a tots aquests problemes plantejats en l'ocupació a nivell regional passa, per a Gazier, "per posar-se al servei del manteniment de l'ocupabilitat. Manca un prestador de serveis de manteniment de l'ocupabilitat, que combini diferents aspectes: informació sobre les perspectives de contractació, balanços de

competències, consens sobre les certificacions disponibles i acompanyament de la validació de les adquisicions de l'experiència (sobretot en el cas de validació parcial i de formació complementària)".

Pel que fa a la formació dels aturats, "no n'hi ha prou amb la formació sinó amb la garantia de que disposaran d'un lloc de treball, que hom podrà treballar en allò per al que s'ha format. Potser no garantir un lloc per a tota la vida però sí que allò tindrà una aplicació interessant per al mercat de treball. Per tant, cal generar aquests espais d'activitat temporal, ben organitzats".

Aleshores, "les regions han de mobilitzar els seus recursos i mira de treure'n partit al màxim; combinar coses complementàries. Per exemple, a l'hivern estacions d'esquí i a l'estiu, turisme amic de la muntanya".

Per a Gazier, "la regió ha de procurar la dinamització de l'economia social. Per això disposa de la funció pública nacional, local, regional, que ha de poder mobilitzar".

Per últim, un altre avantatge de les regions és que poden actuar "transversalment amb més facilitat".

"La regió té l'oportunitat de fer una gran iniciativa per a Europa," va acabar dient Gazier. "Ara bé, la mobilització dels recursos dels territoris i de les col·lectivitats locals, sobretot les regions, continuarà sent massa modesta sota el xoc que representa aquesta crisi. Per tant, caldrà una contribució forta i visible d'Europa, per exemple sota la forma d'un esforç massiu de qualificació i de cerca i desenvolupament via la mobilització i la reorientació dels Fons estructurals".

La crisi, una oportunitat?

A aquesta ponència va seguir el debat *La crisi, una oportunitat?*, en que es va tornar sobre molt dels punts plantejats per Bernard Gazier en la seva intervenció.

Així Christiane Desmontés va afirmar que "la *securització* del recorregut professional s'articula amb la *securització* del recorregut vital. I crec que no és l'empresa qui ho ha de fer sinó el territori. La regió té un rol particular a jugar en aquesta aliança doncs és al territori on es troben els actors econòmics, també els serveis públics i les infraestructures i és al territori on es troben els camins individuals i col·lectius". El territori "és la dimensió adient on l'individu, l'home, pot desenvolupar una carrera i desenvolupar-se així mateix a nivell individual".

Raúl Ramos, per la seva banda, va incidir en l'oportunitat que "representa la crisi a llarg termini", oportunitat que es concreta en que "pot contribuir a fer veure als joves la importància de la formació". Doncs "en el

darrer cicle expansiu era relativament fàcil per a un jove, acabar la formació obligatòria als 16 anys i trobar feines sense qualificació amb salaris relativament alts, mentre que en la crisi en aquest segment de mercat, el salari està caient”.

I aquesta major valoració de la formació donarà com a resultats adults amb més integració laboral “amb feines més perllongades, estables o amb períodes d’atur més curts” i que “siguin molt més receptius a participar en els programes de formació al llarg de la vida i molt més conscients dels valors que els hi aporten”.

També Vincent Merle va subratllar que “les persones més formades passen menys temps a l’atur i es troben més ben predisposades a la mobilitat” . En la seva opinió, les empreses haurien de desenvolupar més la iniciativa i l’autonomia dels treballadors i no només el “know-how”.

Per últim, Steve Bainbridge va asseverar que “no podem seguir amb l’actual model educatiu de formar només els joves. S’ha de formar en continu. Aquest model de formar únicament els joves és comú a tots els països però ens falla tots”.

Tots tenim la idea de que “cal formar més a les persones quan són adultes. Que cal equipar el mercat per a la gent i a la gent per al mercat”, va concloure Gazier.